

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Osa tätä tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä ikääntyneiden ihmisten aseman ja oikeuksien toteutumisen näkökulmista.

Esityksessä toimeentulotukilain 7 a §:n muuttamisesta ehdotetaan toimeentulotukilakia muutettavaksi niin, että jos toimeentulotukea hakevan henkilön asumiskulut ylittävät hyväksyttäväksi katsotun tason, heitä ohjattaisiin hakemaan edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden aikarajassa. Vanhusasiavaltuutettu pitää ongelmallisena hallituksen esityksessä olevaa vaadetta asunnon vaihtamisesta, sillä toimeentulotuen saajat ovat tavanomaista selvästi haavoittuvammassa asemassa. Toimeentulolain säätämisperusteiden vuoksi tehty muutto kaikkine seurannaisvaikutuksineen voi heikentää toimeentulotuen saajan ja hänen perheensä elämää huomattavasti ja pitkäkestoisesti.

Hallituksen esityksen mukaan toimeentulotuen saajia ei kuitenkaan ohjattaisi vaihtamaan asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin kokonaisuudessaan, jos heillä on erityinen, laissa määritelty peruste nykyisen asuntonsa säilyttämiseen. Esityksessä mainitut erityiset perusteet, kuten heikko terveys tai toimintakyvyn alentuminen, voivat koskettaa useita ikääntyneitä henkilöitä. Vanhusasiavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että erityisen syyn toteen näyttäminen voi vaatia erilaisia arviointeja sosiaali- ja terveystalveluilta ja näin kuormittaa hallinnollisella työllä jo valmiiksi kuormittuneita palveluita. On myös tarkasti arvioitava sitä, että lisääkö esityksessä ehdotettu toimeenpano hyvinvointialueilla täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisen määrää.

Toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asui yhteensä 22 841 yli 65-vuotiasta henkilöä vuonna 2020. Iäkkäiden henkilöiden toimeentulotuen tarve on noussut 23 prosenttia vuodesta 2015 (THL 2022). Toimeentulotukeen vaikuttavat eläkeiässä alhainen tulotaso, terveystenonien kasvu sekä erityisesti tällä hetkellä elinkustannusten nousu.

Eläketurvakeskuksen kyselyn mukaan noin 10 prosentilla eläkeläisistä oli toimeentulo-ongelmia ja neljä prosenttia vastaajista koki suuria vaikeuksia tavanomaisten menonien kattamisessa. Toimeentulovaikeuksia oli eniten pienituloisimmilla sekä niillä iäkkäillä, joilla oli paljon terveystenonja. (Eläketurvakeskus 2020.) Pienituloisuus eläkeiässä koskettaa erityisesti yksin asuvia sekä naisia.

Lakiin esitetyt muutokset vaikuttavat erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin ja viimesijaisen tuen tarpeessa oleviin ikääntyneisiin henkilöihin. Tilanteessa, jossa esimerkiksi vuokratasoa korotetaan, ei pienituloisilla henkilöillä ole mahdollisuutta tehdä valintoja asumiskulujensa laskemiseksi. Ikääntyneet pienituloiset eläkeläiset eivät useinkaan pysty vaikuttamaan omaan tulotasoonsa. Lisäksi on tärkeää huomioida se, että asuinpaikkakunnalta ei ole aina mahdollista hankkia kohtuuhintaiseksi katsottavaa asuntoa. Edullista asumista ei ole nopeasti tai helposti löydettävissä varsinkaan suuremmissa kaupungeissa. Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että esitetty kolmen kuukauden määräaika on kohtuuttoman lyhyt asunnon löytämiseksi, erityisesti henkilöille, joilla voi olla erilaisia vaikeuksia löytää tai saada asunto.

Kuten esityksessä on todettu, muutto uuteen asuntoon voi vaikuttaa ikääntyneiden toimintakykyyn. Tämä ei koske vain yli 80-vuotiaita vaan myös heitä nuorempia. Muutto itsessään sekä siirtyminen vieraaseen ympäristöön voivat heikentää hyvinvointia ja synnyttää sen myötä palvelujen tarvetta. Esimerkiksi muistisairauden varhaisessa vaiheessa tuttu ympäristö ja koti tukevat toimintakykyä ja itsenäistä kotona pärjäämistä. Lisäksi sosiaaliset suhteet, kuten esimerkiksi tutut naapurit ja lähiyhteisöt, tukevat hyvinvointia ja ovat usein päivittäisen elämän sujumisessa merkittävästi apuna.

Niemi Mia
Vanhusasiavaltuutettu